

Dikshaurjit International Interdisciplinary Online Research Journal, Latur (DIIRJL)

Add.:Khadgaon Rd,Sambhaji Nagar,Near Smt.SushiladeviDeshmukh Senior College, LaturLatur, Maharashtra 413512, India.
Phone:9890408998, 8329647660Email ID: diirjournal@gmail.comWebsite:https://www.diirjournal.com

**श्रीमती विजया गायकवाड
अभिनव अध्यापक महाविद्यालय,पुणे**

विद्यार्थ्यांमध्ये मानवतावादी दृष्टिकोन निर्माण करणे : एक चिकित्सक अभ्यास

सारांश

आजच्या स्पर्धात्मक आणि तंत्रज्ञानप्रधान युगात विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक मूल्यांची जपणूक करणे ही शिक्षण व्यवस्थेसमोरील मोठी जबाबदारी आहे. शिक्षण हे केवळ ज्ञानप्राप्तीचे साधन नसून व्यक्तिमत्त्व विकासाची प्रक्रिया आहे. प्रस्तुत संशोधनपत्रात विद्यार्थ्यांमध्ये मानवतावादी दृष्टिकोन निर्माण करण्यासाठी आवश्यक घटकांचा चिकित्सक अभ्यास करण्यात आला आहे. शिक्षक, पालक, शाळेचे वातावरण, मूल्यशिक्षण आणि सामाजिक माध्यमांचा प्रभाव या बाबींचे विश्लेषण करण्यात आले आहे. विद्यार्थ्यांमध्ये सहानुभूती, सहकार्य, समता, सहिष्णुता आणि सामाजिक जबाबदारी यांसारख्या मूल्यांचा विकास करण्यासाठी शैक्षणिक प्रणालीमध्ये मूल्याधारित उपक्रम राबविण्याची आवश्यकता अधोरेखित करण्यात आली आहे.

१. प्रस्तावना

शिक्षण हे समाज परिवर्तनाचे प्रभावी माध्यम मानले जाते. समाजातील नैतिक मूल्यांची जपणूक आणि व्यक्तिमत्त्व विकास हे शिक्षणाचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे. आजच्या काळात विद्यार्थ्यांमध्ये वाढती स्पर्धा, तणाव, असहिष्णुता आणि स्वकेंद्रित वृत्ती दिसून येते. त्यामुळे मानवतावादी दृष्टिकोन विकसित करण्याची गरज निर्माण झाली आहे.

मानवतावाद ही अशी विचारधारा आहे जी प्रत्येक व्यक्तीच्या सन्मानाचा आदर करते आणि समानता, सहकार्य, प्रेम, सहानुभूती व सामाजिक जबाबदारी यांवर भर देते. विद्यार्थ्यांमध्ये मानवतावादी दृष्टिकोन निर्माण झाल्यास ते जबाबदार नागरिक बनू शकतात.

मुख्य शब्द: मानवतावाद, मूल्यशिक्षण, विद्यार्थी, नैतिकता, सामाजिक जाणीव, शिक्षण.

२. संशोधनाची गरज व महत्त्व

सध्याच्या शिक्षण व्यवस्थेत गुण आणि परीक्षांना जास्त महत्त्व दिले जाते. परिणामी विद्यार्थ्यांच्या नैतिक आणि भावनिक विकासाकडे तुलनेने कमी लक्ष दिले जाते. विद्यार्थ्यांमध्ये वाढती हिंसक प्रवृत्ती, नैतिक अधःपतन आणि सामाजिक असंवेदनशीलता लक्षात घेता मानवतावादी मूल्यांचे संवर्धन करणे अत्यंत आवश्यक झाले आहे.

या संशोधनाचे महत्त्व पुढीलप्रमाणे आहे:

विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक मूल्यांचा विकास होईल.
शिक्षण व्यवस्थेमध्ये मूल्याधारित शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट होईल.

शिक्षक आणि पालकांना विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासात मदत होईल.

समाजात सहिष्णुता आणि सामाजिक समता वाढीस लागेल.

३. संशोधन प्रश्न

विद्यार्थ्यांमध्ये मानवतावादी दृष्टिकोन निर्माण होण्यासाठी कोणते घटक कारणीभूत ठरतात?

शिक्षक विद्यार्थ्यांच्या मूल्यनिर्मितीत कोणती भूमिका बजावतात?

कुटुंब आणि समाज विद्यार्थ्यांच्या नैतिक विकासावर कसा प्रभाव टाकतात?

४ गृहीतके

मूल्याधारित शिक्षणामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये मानवतावादी दृष्टिकोन विकसित होतो.

शिक्षकांचे आदर्श वर्तन विद्यार्थ्यांवर सकारात्मक परिणाम करते.

कुटुंबातील संस्कार विद्यार्थ्यांच्या नैतिक विकासात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावतात.

५. संशोधन पद्धती

संशोधन प्रकार

हे संशोधन वर्णनात्मक आणि विश्लेषणात्मक स्वरूपाचे आहे.

माहिती संकलनाची साधने
पुस्तके
संशोधन लेख
शैक्षणिक अहवाल
६. मानवतावादी दृष्टिकोनाची संकल्पना

मानवतावाद म्हणजे मानवाच्या प्रतिष्ठेला सर्वोच्च महत्त्व देणारी विचारधारा होय. या दृष्टिकोनात प्रत्येक व्यक्तीला समान सन्मान आणि संधी मिळावी यावर भर दिला जातो.

मानवतावादी दृष्टिकोनाची वैशिष्ट्ये
सहानुभूती
सहकार्य
सामाजिक जबाबदारी
सहिष्णुता
समता
अहिंसा

७. विद्यार्थ्यांमध्ये मानवतावादी दृष्टिकोन निर्माण करणारे घटक
८. शिक्षकांची भूमिका

शिक्षक विद्यार्थ्यांचे आदर्श असतात. त्यांच्या वर्तनाचा विद्यार्थ्यांवर खोल परिणाम होतो.

शिक्षकांनी करावयाच्या गोष्टी
विद्यार्थ्यांशी समान वागणूक ठेवणे
नैतिक मूल्यांवर आधारित उदाहरणे देणे
समूहकार्याला प्रोत्साहन देणे
विद्यार्थ्यांच्या समस्यांकडे सहानुभूतीने पाहणे
९ कुटुंबाचे संस्कार

घर हे विद्यार्थ्यांचे पहिले शिक्षणकेंद्र असते. पालकांचे वर्तन, संवाद आणि संस्कार विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करतात.

पालकांची भूमिका
मुलांना चांगल्या सवयी लावणे
सामाजिक मूल्यांची जाणीव करून देणे
सकारात्मक वातावरण निर्माण करणे
१० मूल्यशिक्षण

शालेय अभ्यासक्रमात मूल्यशिक्षणाचा समावेश असल्यास विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक आणि नैतिक मूल्ये विकसित होतात.

मूल्यशिक्षणाचे फायदे
नैतिक विकास
सामाजिक जाणीव
आत्मविश्वास वाढ
सहकार्य वृत्ती निर्माण
११ सामाजिक माध्यमांचा प्रभाव

सामाजिक माध्यमे विद्यार्थ्यांच्या विचारसरणीवर प्रभाव टाकतात. योग्य वापर झाल्यास सकारात्मक परिणाम होऊ शकतात.

सकारात्मक परिणाम
सामाजिक जागरूकता
ज्ञानवृद्धी
संवाद कौशल्य विकास
नकारात्मक परिणाम
हिंसक प्रवृत्ती
व्यसनाधीनता
असंवेदनशीलता
१२ शालेय वातावरण

शाळेतील वातावरण विद्यार्थ्यांच्या नैतिक विकासासाठी अत्यंत महत्त्वाचे असते.

आवश्यक बाबी
सांस्कृतिक कार्यक्रम
सामाजिक सेवा उपक्रम
समूह चर्चा
समुपदेशन सेवा
१३ चिकित्सक विश्लेषण

आजची शिक्षण व्यवस्था अधिक परीक्षाकेंद्री बनली आहे. विद्यार्थ्यांच्या गुणांवर भर दिला जातो, परंतु मूल्यनिर्मितीकडे तुलनेने कमी लक्ष दिले जाते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये तणाव, स्पर्धा आणि असहिष्णुता वाढताना दिसते.

मानवतावादी दृष्टिकोन विकसित करण्यासाठी अनुभवाधारित शिक्षण, सामाजिक उपक्रम, सामूहिक कार्य आणि मूल्यशिक्षण यांचा समावेश करणे आवश्यक आहे.

सकारात्मक परिणाम
सामाजिक जागरूकता
ज्ञानवृद्धी
संवाद कौशल्य विकास
नकारात्मक परिणाम
हिंसक प्रवृत्ती
व्यसनाधीनता
असंवेदनशीलता

१४ शालेय वातावरण

१७ निष्कर्ष

शाळेतील वातावरण विद्यार्थ्यांच्या नैतिक विकासासाठी अत्यंत महत्त्वाचे असते.

आवश्यक बाबी
सांस्कृतिक कार्यक्रम
सामाजिक सेवा उपक्रम
समूह चर्चा
समुपदेशन सेवा
१५ चिकित्सक विश्लेषण

आजची शिक्षण व्यवस्था अधिक परीक्षाकेंद्री बनली आहे. विद्यार्थ्यांच्या गुणांवर भर दिला जातो, परंतु मूल्यनिर्मितीकडे तुलनेने कमी लक्ष दिले जाते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये तणाव, स्पर्धा आणि असहिष्णुता वाढताना दिसते.

मानवतावादी दृष्टिकोन विकसित करण्यासाठी अनुभवाधारित शिक्षण, सामाजिक उपक्रम, सामूहिक कार्य आणि मूल्यशिक्षण यांचा समावेश करणे आवश्यक आहे.

१६ विद्यार्थ्यांमध्ये मानवतावादी दृष्टिकोन विकसित करण्यासाठी उपाय शाळांमध्ये नियमित मूल्यशिक्षण वर्ग आयोजित करणे. विद्यार्थ्यांना सामाजिक सेवा उपक्रमांमध्ये सहभागी करणे. शिक्षकांसाठी नैतिक शिक्षण प्रशिक्षण आयोजित करणे. पालक-शिक्षक समन्वय वाढवणे. प्रेरणादायी साहित्याचे वाचन प्रोत्साहित करणे. शाळांमध्ये समुपदेशन सेवा उपलब्ध करणे. सांस्कृतिक आणि सामाजिक कार्यक्रमांचे आयोजन करणे.

विद्यार्थ्यांमध्ये मानवतावादी दृष्टिकोन निर्माण करणे ही काळाची गरज आहे. शिक्षण संस्थांनी विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक विकासाबरोबरच नैतिक आणि सामाजिक विकासासाठी प्राधान्य दिले पाहिजे. शिक्षक, पालक आणि समाज यांच्या संयुक्त प्रयत्नांमधून विद्यार्थ्यांमध्ये सहकार्य, सहानुभूती, समता आणि सामाजिक जबाबदारी विकसित होऊ शकते. मानवतावादी मूल्यांनी परिपूर्ण विद्यार्थीच भविष्यात आदर्श नागरिक बनू शकतात.

१८ संदर्भसूची (

शर्मा, एस. आर. - शिक्षणाचे तत्त्वज्ञान
गांधी, महात्मा - नैतिक शिक्षण विचार